

Piger i 'mandefag'

Inspiration til at få flere
piger i teknologi-, bygge-,
og transportfag

dcum.

dansk
center for
undervisningsmiljø

viden til praksis

Introduktion

I 2019 var 95 % af ansøgerne på erhvervsuddannelserne indenfor hovedområdet 'Teknologi, byggeri og transport' mænd¹. Selvom nogle skoler oplever en stigning i antallet af kvindelige ansøgere til disse uddannelser, er den generelle tendens, at mere end dobbelt så mange drenge, som piger søger en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen².

Som en del af det landsdækkende projekt 'STEM³ – vejen til erhvervskompetence og beskæftigelse' har DCUM interviewet 19 piger på erhvervsskolerne Learnmark og Mercantec indenfor 'Teknologi, byggeri og transport' om at være piger i traditionelt mandedominerede fag⁴. Vi har både spurgt ind til hvordan pigerne oplevede selve situationen omkring uddannelsesvalget, og hvordan de oplever at gå på uddannelsen. Alle de medvirkende piger går på hovedforløbet eller grundforløb 2, og er mellem 17-28 år. Interviewene er suppleret med observationer og workshops på de to erhvervsskoler.

I dette hæfte præsenterer vi de væsentligste pointer fra interviewundersøgelsen suppleret med anbefalinger til, hvordan man som erhvervsuddannelse helt konkret kan arbejde med at rekruttere og fastholde flere piger i de traditionelt mandsdominerede fag. Hæftet er bygget op i to dele. Del 1 handler om hvad der har påvirket pigernes

1 EVA
2 Byggeriets Kvinderåd 1; Uddannelses- & Forskningsministeriet 1
3 STEM = Science, Technology, Engineering, Mathematics.
4 Pigerne vil igennem materialet blive nævnt med anonymiserede navne

valg af uddannelse, og i del 2 ser vi på hvordan pigerne rent faktisk oplever at gå på uddannelserne. Materialet er tiltænkt uddannelsesledere, chefer og faglærere, som i dagligdagen arbejder for at sikre et godt undervisningsmiljø på erhvervsuddannelserne. Undersøgelsen suppleres af dialogværktøjet Ta' en snak... om at være pige i 'mandefag', som kan bruges i praksis til at sætte fokus på eventuelle problemstillinger.

Fordomme og fortællinger om erhvervsuddannelser
Undersøgelser viser, at der i Danmark hersker en række fordomme og stereotype fortællinger om håndværkerfagene, som har betydning for pigers karrierevej⁵. Det bekræftes af de piger, faglærere og studievejledere DCUM har talt med i forbindelse med undersøgelsen. Pigerne fortæller, at de både fra grundskolelærere, UU-vejledere, forældre og venner ofte er blevet mødt af holdninger og fortællinger som antyder, at uddannelser indenfor 'Teknologi, byggeri og transport' nok ikke er noget for dem.

Selvom det ikke har afholdt de medvirkende piger fra at starte på en mandedomineret erhvervsuddannelse så må vi antage, at andre piger givetvis har fravalgt denne type uddannelser på baggrund af lignende fordomme og fortællinger. Hvis flere piger skal vælge typisk mandsdominerede fag i fremtiden, er der et behov for at nuancere fortællingen om EUD og uddannelserne indenfor teknologi, byggeri og transport.

5 DEA 1; DEA 2; Byggeriets Kvinderåd 1

Indhold

side 4	Del 1: Pigernes valg af uddannelse
side 12	Del 2: Pigernes oplevelse af uddannelsen
side 28	Pigenetværksmøder -et praksiseksempel

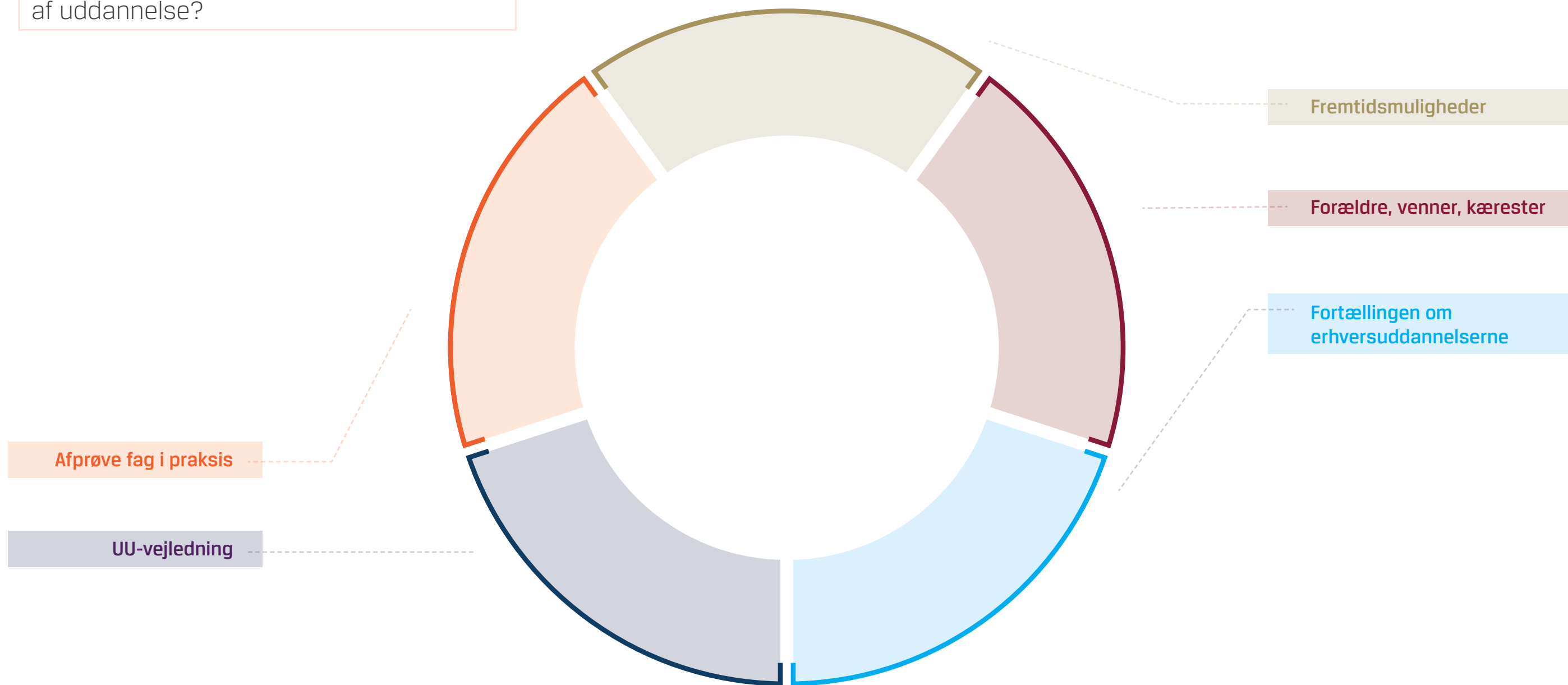
"Hvis du har gode karakterer, skal du vælge gymnasiet"

"Der er en hård omgangstone, som gør det svært at være pige"

"Håndværkeruddannelserne er fysisk krævende og egner sig ikke til piger"

Del 1

Hvad har betydning for pigernes valg af uddannelse?

Pigernes valg af uddannelse

DCUMs undersøgelse viser nogle generelle tendenser, som har haft betydning for pigernes valg og start på uddannelsen⁶. I del 1 præsenterer vi disse tendenser og følger op med en række konkrete anbefalinger til, hvordan skoler kan arbejde med eksisterende fordomme og rekruttere flere piger til uddannelser, hvor der ofte er langt flere mænd end kvinder.

Forældrenes vigtige rolle

Fra tidligere undersøgelser ved vi, at forældre spiller en stor rolle, når unge vælger uddannelse. På tværs af interviews med piger, som er startet på en mere mande-domineret erhvervsuddannelse, blev dette også tydelig. Forældrene spiller en vigtig rolle i at inspirere og motivere pigerne til at starte på en mandedomineret erhvervsuddannelse, men også i at støtte op om pigerne, når de er startet på uddannelsen. Nogle af forældrene fungerer som rollemodeller ved selv at arbejde indenfor branchen. Det giver pigerne et indblik i, hvad faget indeholder og hvilke muligheder det rummer. Særligt de forældre, der har kendskab til uddannelserne i forvejen, er gode til at spørge ind til og snakke med pigerne om deres uddannelse og hverdagen på skolen eller i praktikken.

"Min far er meget sådan, det skal jeg gøre og det er sejt! Det er første gang jeg har fået støtte af ham. Så det blev jeg nødt til for at gøre ham lidt stolt."
(**Stefanie, elev**)

"Min far er selvstændig smed. Jeg har gået der altid, det har ligget til mig. Det har inspireret til mit valg af uddannelse"
(**Betina, elev**)

Omvendt kan de forældre, som ikke kender uddannelsen eller som har et unuanceret billede af, hvad arbejdet indebærer, være uforstående overfor pigernes uddannelsesvalg⁷. Det betyder, at disse piger ikke oplever den samme opbakning hjemmefra og derfor er i større risiko for at falde fra undervejs. I DCUM ser vi derfor et potentiale i at udvikle 'forældrematerialer' og oplysningstiltag, som kan give de vigtigste personer i pigernes liv (forældre, venner og kæresten) et bedre indblik i, hvad uddannelserne indebærer og hvilke fremtidsmuligheder de giver.

⁷ Nielsen 2010; Nielsen og Sørensen 2004; Nielsen og Katznelson 2009

"Allerede i 9. klasse sagde jeg til mine forældre, at jeg gerne ville være mekaniker, fordi jeg interesserede mig for biler. Så fik jeg at vide, at der ikke var nogen kvindelige mekanikere og jeg ikke ville kunne holde det ud. Jeg besluttede mig for at være ligeglad og prøve alligevel."
(**Majken, elev**)

"Det kom meget bag på min mor, men hun har ikke været imod det. Hendes første kommentar var 'du kan jo ikke finde ud af værktøjet?' Nej, men det kan jeg jo lære"
(**Helle, elev**)

Vejledning i folkeskolen

Det er et gennemgående tema i interviewene, at mange af pigerne efterspørger bedre vejledning i folkeskolen. Her er de blevet mødt af UU-vejledere, som i højere grad tilskynder pigerne at gå på gymnasiet. Pigerne oplever, at vejledere ikke har været klædt på til at kunne vejlede ud fra, hvad håndværkerfagene i virkeligheden kræver og indebærer, f.eks. at det i dag er de færreste fag, hvor det er nødvendigt at være fysisk stærk, da der oftest er mulighed for og krav til brug af hjælpemidler. På den måde er UU-vejledere i deres vejledning af pigerne med til at styrke fortællingen om, at piger ikke kan gå på en mandedomineret erhvervsuddannelse.

"Lærerne i folkeskolen sagde, at der er mange tunge ting og løft, og at det måske ikke var så smart når man er en pige. Men det var jo det, jeg gerne ville, så jeg var ligeglad med, hvad de sagde (...)

men når det kommer til stykket, er det jo slet ikke så tunge ting, og så er der jo maskiner, hvis det er. Min far [som også er smed] han løfter heller ikke noget, der er tungt. Han bruger en kran i stedet."
(**Betina, elev**)

"Jeg oplevede, at UU-vejlederen ikke vidste særligt meget om det. Han sagde, det var nemmest at tage gymnasiet, når man havde gode karakterer, så kunne man videreuddanne sig." (**Betina, elev**)

Pigernes oplevelser bekræfter altså, at fordommene om erhvervsuddannelserne lever i bedste velgående blandt UU-vejledere og folkeskolelærere. Det kunne tyde på, at de voksne som pigerne møder på deres vej mod uddannelsen (lærere, UU-vejledere m.m.) generelt mangler viden om, hvad håndværkerfagene egentlig indebærer.

Hvis pigerne ikke er blevet præsenteret for faget, f.eks. fordi familien arbejder indenfor det, eller fordi de selv har gjort noget aktivt for at opsøge og afprøve det, og de samtidig møder UU-vejledere, der i højere grad tilskynder, at de vælger gymnasiet, så er der lang vej til en situation hvor flere piger vælger at starte på en traditionelt mandedomineret erhvervsuddannelse.

Afprøvning af fagene af i praksis

Der findes mere end 60 forskellige erhvervsuddannelser⁸ indenfor Teknologi, byggeri og transport, hvilket kan gøre det svært at danne sig et overblik over, hvad de forskellige uddannelser indebærer. Derudover er der stor forskel på om man læser om et fag eller om man prøver det af i praksis. Denne udfordring kan være særlig stor for de piger, som ikke har et familiemedlem, der arbejder i branchen, og som derigennem har fået et forhåndskendskab til faget.

"Jeg troede, det [smedefaget] var meget beskidt i starten. Jeg havde ikke set det komme, at jeg skulle rende rundt og være smed. Jeg vidste faktisk ikke, hvad det indebar. " (Helle, elev)

Det er først når pigerne kommer ud og prøver fagene i praksis, at de finder ud af, hvad det indebærer. Afprøvning i praksis, har haft stor betydning både for selve det at træffe uddannelsesvalget men også efterfølgende at føle sig sikker i sit valg.

"Det var godt for mig at komme op og prøve nogle ting af, så var det nemmere at vide, om det var det, jeg ville eller ej, og så jeg kunne blive afklaret, også om hvad jeg kan bruge det til, når jeg er færdig." (Helle, elev)

"Praktikken gav mig mulighed for at prøve det af, så jeg blev sikker i mit valg." (Stefanie, elev)

Opsummering

- Fordomme og forventninger hos omgivelserne har betydning for den vejledning og opbakning, som pigerne oplever, når de vælger en mandedomineret erhvervsuddannelse. DCUM ser derfor et behov for, at arbejde med fortællingen om erhvervsuddannelserne, med henblik på at nuancere eventuelle fordomme, som kan have betydning for pigers valg om at starte på en mandedomineret erhvervsuddannelse.
- Forældres opbakning og funktion som rollemodeller er vigtig for pigernes uddannelsesvalg. Piger hvis forældre ikke kender til uddannelsen og faget oplever mindre grad af opbakning og forståelse.
- Pigerne oplever, at UU-vejledere og folkeskolelærere ikke er klædt på til at vide, hvad de mange forskellige erhvervsuddannelser egentlig indebærer, og de oplever derfor, at vejledningen har været mangelfuld.
- På grund af den manglende viden om hvad erhvervsuddannelserne indebærer, er det vigtigt, at piger (såvel som drenge) får mulighed for at prøve fagene i praksis, for at få en fornemmelse af, hvad det indebærer, og for at få en vished om, at de rent faktisk kan udføre arbejdet og se sig selv i det.

Anbefalinger til hvordan vi ændrer fortællingen om erhvervsuddannelserne

Skab en positiv fortælling om erhvervsuddannelserne

- Brug rekrutterings- og informationsmaterialer til at vise, at der både går drenge og piger på de forskellige uddannelser. Lad eleverne komme med personlige beretninger eller citater om, hvorfor de har valgt netop den uddannelse, som kan inspirere andre til at gøre det samme.
- Udbred gode eksempler på piger, der går på mandedominerede erhvervsuddannelser, f.eks. ved at lave en video- eller podcastserie, hvor I følger pigernes hverdag på uddannelserne.
- Synliggør de videreuddannelses- og karrieremuligheder, som uddannelserne giver. Tag kontakt til kvinder, som har klaret sig godt eller gjort karriere, og brug deres fortællinger i rekrutteringsmaterialer, som målrettes folkeskoleelever og deres forældre.
- Sæt fokus på, at mange af uddannelserne i dag ikke indebærer hårdt fysisk arbejde, og at uddannelserne og arbejdet derfor i lige så høj grad kan udføres af piger såvel som drenge.

Lav samarbejde med grundskoler og tænk pigerne aktivt ind

- Indgå aftaler om at folkeskoleeleverne kan besøge erhvervsuddannelse og møde nogle af de piger, som går på typiske 'mandefag'.
- Styrk samarbejdet med UU-vejlederne. Inviter dem til informationsdage på skolerne, hvor de introduceres for fagenes konkrete indhold, og hvor I i fællesskab sætter fokus på, hvordan I kan motivere flere piger til tage en erhvervsuddannelse.
- Hold oplæg på folkeskolerne, hvor både faglærere og piger fra uddannelserne deltager. Det giver eleverne mulighed for at stille spørgsmål og høre om pigernes hverdagen på skolen og i praktiken.
- Lav tværfaglige forløb i samarbejde med folkeskoler, hvor eleverne kan afprøve de forskellige uddannelsesretninger. Børn ser ofte op til dem der er større, og EUD-eleverne kan deltage som rollemodeller, der kan hjælpe folkeskoleeleverne med forskellige opgaver.

Tænk forældre ind i skolens rekrutteringsmateriale

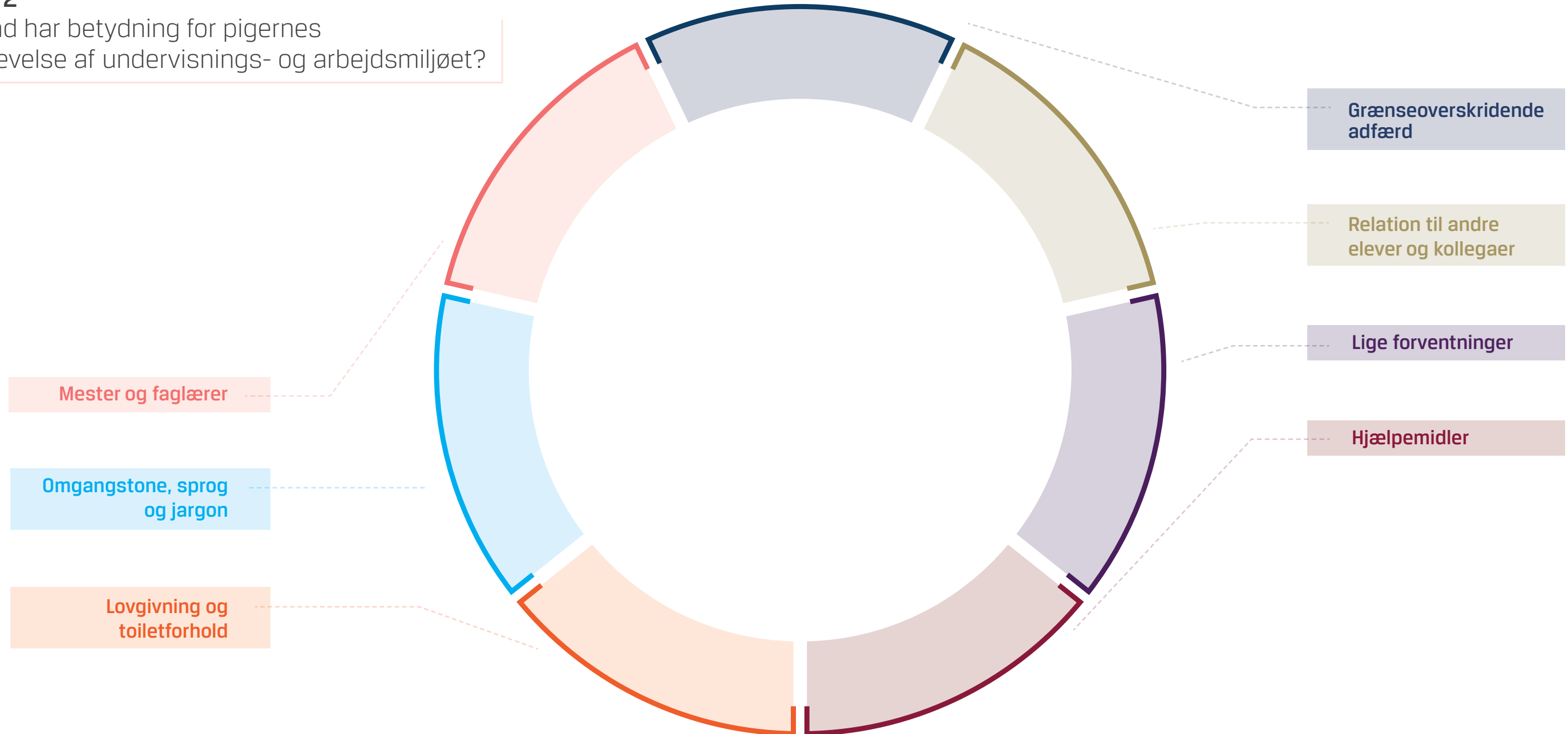
- Lav informationsmateriale med vejledning og viden målrettet forældre.
- Giv forældre og venner til elever mulighed for at komme på besøg og se, hvad eleverne laver, og giv dem en bedre forståelse af, hvad uddannelserne går ud på, og hvad det vil sige, at være elev på en erhvervsuddannelse.

Lad potentielle elever og andre udefra afprøve fag på skolen

- Giv mulighed for, at de som overvejer at gå på uddannelsen kan komme og prøve fagene af i praksis, f.eks. igennem forløb i fritiden, åbent-hus-arrangementer eller i samarbejde med ungdomsskoler eller jobcentre. Hertil er det særligt vigtigt at holde fokus på de elever, der ikke kommer direkte fra folkeskolen.
- Gør uddannelserne mere åbne og tilgængelige for mennesker, der normalt ikke kommer på skolen f.eks. ved at igangsætte muligheder for at komme og lave kreative fritidsaktiviteter (i træ, beton, metal etc.)

Del 2

Hvad har betydning for pigernes
oplevelse af undervisnings- og arbejdsmiljøet?

Pigernes oplevelse af uddannelsen

I del 2 ser vi nærmere på pigernes oplevelse af at gå på en mandedomineret uddannelse, med fokus på, hvordan skolerne kan skabe et godt undervisningsmiljø for alle. I undersøgelsen har vi blandt andet spurgt pigerne, om de kan 'være sig selv' på uddannelsen eller om de føler at de skal ændre adfærd og/eller fremtoning for at passe ind. Vi kigger også nærmere på betydningen af forventninger til arbejdet, brugen af hjælpemidler, relationen til lærerne og oplevelser med omgangstone og grænseoverskridende adfærd. Vi afslutter med konkrete anbefalinger til, hvordan erhvervsuddannelser kan skabe et undervisningsmiljø, hvor pigerne kan indgå på lige fod med drengene.

At være pige i et maskulint miljø

Igennem undersøgelsens interviews blev det tydeligt, at størstedelen af de medvirkende piger oplever, at de i høj grad kan være sig selv, når de er under uddannelse på skolerne eller i praktikken.

"Jeg har ikke oplevet, at jeg skulle ændre adfærd eller tøj. Jeg er bare mig selv" **(Mette, elev)**

"Jeg synes det er nemmere at være mig selv her end på PAU [red. Pædagogisk Assistent Uddannelse, hvor hun startede med at gå]. Her [red. på smede uddannelsen] kan jeg bedre tillade mig at sige

'lad mig være', og putte musik i ørerne, og så kan jeg komme til de andre, hvis jeg har lyst til at tale. Det kan man ikke overfor børn. På den måde er der mere plads til, at jeg kan være mig selv her" **(Helle, elev)**

Mange af pigerne betegner sig selv om 'drengepiger', uden egentlig at kunne sætte ord på, hvad det indebærer. Flere af dem fortæller, at de har mange drengevenner og derfor er vant til at omgås drenge i hverdagen. Men det er ikke nødvendigvis et krav for at kunne trives på uddannelsen.

"Jeg tænker ikke, det gør nogen forskel om man er drengepige eller ej i forhold til at gå på uddannelsen – men det kan være en fordel; når der er så mange drenge, er det godt at kunne forstå drengehumor. Jeg siger som regel, det jeg mener – jeg har det bedst med, at man siger tingene som de er." **(Mette, elev)**

Selvom mange af pigerne karakteriserer sig selv som 'drengepiger', betyder det ikke, at deres feminine identitet bliver lagt på hylden. I forbindelse med skolebesøg og interviews bemærkede vi ofte, at mange af pigerne gik med makeup, smykker og havde lange farvede negle, mens andre bar små håndtasker. Flere af pigerne giver dog udtryk for, at de af praktiske årsager ofte er mindre feminint klædt på skolen eller i praktikken. At bære smykker på en arbejdsplads med mange store maskiner medfører også nogle sikkerhedsmæssige udfordringer, uanset om man er dreng eller pige:

"Jeg har fået at vide, at jeg skal passe på med mit ur på drejebænken. Jeg har ikke fået at vide, at jeg ikke må have smykker på eller at mine negle er for lange. De er ligeglade med, hvordan jeg ser ud, bare jeg kan arbejde. Jeg har ikke hørt noget om det udover, at jeg skal passe på ikke at hænge fast." **(Stefanie, elev)**

Samme forventninger til drenge og piger

Er man én ud af få piger på en uddannelse eller arbejdsplads, kan det være svært ikke at skille sig ud. Igennem undersøgelsen blev det dog tydeligt, at mange piger ikke ønsker særbehandling på baggrund af deres køn. I stedet vil de gerne behandles på lige fod med drengene, både på skolen og på arbejdspladsen, for i højere grad at kunne føle sig som en del af elevgruppen og arbejdsfællesskabet.

"Da jeg startede, sagde min chef til de andre, at nu kommer der altså en pige, og det er vigtigt I holder jer lidt tilbage. (...) Jeg fandt først ud af, at chefen havde sagt det, et halvt år senere. Jeg forstår godt tanken bag, men jeg kan ikke lide at blive forskelsbehandlet" **(Laila, elev)**

Selvom om mange af de forventninger pigerne oplever til deres faglige kunnen er positive, har det i nogle tilfælde den modsatte effekt. Flere af pigerne fortæller, at de positive forventninger kan give en skæv relation til drengene, som af og til giver udtryk for, at pigerne bliver forskelsbehandlet positivt. I værste fald kan det skabe en modstand

mod pigerne og deres arbejde, hvis drengene oplever, at den ros og anerkendelse pigerne får skyldes deres køn, fremfor deres egentlige arbejde.

"Hvis man er pige og har valgt faget, så forventer [læreren] at man er god til det, og kan noget, at man er mere dedikeret og vil det (...) Det er positivt på nogle måder. Men når man er den eneste pige, er det sådan lidt... Hvis der nu var andre piger, var det nok lidt noget andet." (Betina, elev)

Mange af pigerne oplever, at deres faglærere og mestre har positive forventninger til deres kundskaber, engagement og finesse. Pigerne oplever dog, at det modsatte er gældende blandt drengene på uddannelserne, som ofte tilbyder pigerne hjælp, selvom den er uønsket. Det er for mange piger et tilbagevendende irritationsmoment og giver dem en oplevelse af, at drengene ikke tror, at de som piger kan finde ud af noget. For mange piger, er det derfor vigtigt at vise, at de kan klare de opgaver, de bliver stillet overfor for at kunne være en del af miljøet.

Faglærerens rolle

Faglærerne spiller en vigtig rolle når pigerne skal deltage i elev-fællesskabet og i undervisningen på lige vilkår med drengene. Samtidig har lærerens tilgang og væremåde en

betydning for, om piger, så vel som drenge, føler sig trygge ved at afprøve nye værktøjer og arbejdsopgaver.

"[Vores lærer] er god til at starte mandag morgen med at spørge; hvad har I så lavet i weekenden? Så går vi stille i gang, i denne uge skal vi have lavet det og det og det... Den her hyggesnak alle sammen samlet, det gør, at vi har det godt med hinanden. Så falder det meget naturligt for os at forsætte snakken i pausen" (Amanda, elev)

"Jeg har det super godt med faglæreren (...) Han står selv ude i værkstedet med os, det er super fedt. Der har han sin egen bås, hvor han er. Så kan vi se, hvad han laver og blive inspireret. Han stopper gerne det hele, for at fortælle, hvad han laver, og hvorfor han gør det på den og den måde" (Majken, elev)

Det er vigtigt for pigernes motivation at læreren er med til at rammesætte elevernes fællesskab. Pigerne fortæller at det er vigtigt at have fortrolighed med læreren og at det er én man kan gå til med både faglige, sociale og personlige udfordringer.

Hjælpemidler til fysisk arbejde

I nogle fag arbejder eleverne med tunge materialer, som kræver de rette hjælpemidler, hvis arbejdsskader skal undgås⁹. Det gælder både for drenge og piger. Arbejdsmiljøloven foreskriver, at tunge løft skal ske ved brug af hjælpemidler, men praksiserfaring viser desværre, at dette ikke altid er tilfældet ude i virksomhederne¹⁰.

"Det er ikke så tit drengene selv spørger efter hjælp. De skal vise de godt kan tage den der selv. Jeg spørger om hjælp, hvis noget er for tungt." (Betina, elev)

DCUMs undersøgelse viser at mestre og faglærere spiller en vigtig rolle i forhold til at skabe en kultur, hvor hjælpemidlerne bruges. Generelt oplever pigerne, at mange praktiksteder og skoler er gode til at stille de rette hjælpemidler til rådighed, og understøtte en kultur, hvor disse bliver brugt i forbindelse med tunge løft. Mange oplever også, at kollegaer i praktikken og faglærere på skolen er gode til at hjælpe, hvis hjælpemidlerne ikke er tilgængelige eller er vanskelige at bruge.

"Det kan være udfordrende med de tunge løft og det kan være svært at få ting fra hinanden. Men folk er flinke til at hjælpe mig, så det er ikke et problem. Og så er jeg blevet meget gode venner med min skruestik (hjælpemiddel), så kan jeg bruge den til at holde det fast med og nemmere dreje det fri" (Helle, elev)

"De tager lidt hensyn til, at jeg er pige – f.eks. hvis tunge ting skal løftes, så spørger de. Det er fint. Vi skal jo hjælpe hinanden uanset om man er dreng eller pige, så det er rart nok, hvis man har brug for hjælp til at bære de tunge ting. Vi bruger maskinerne, men det kan være svært at komme rundt med, fordi det er så lille et sted. Så hvis vi hjælper hinanden, er det nemmere" (Laila, Elev)

Der er dog stadig arbejdspladser, hvor det ikke altid er muligt eller, hvor der ikke bliver lagt vægt på vigtigheden af at bruge hjælpemidler til tunge løft. En arbejdstilgang, som gør det sværere at passe ind for mindre fysisk stærke piger såvel som drenge.

Uanset hvad, så kan fokus på rigtig brug af hjælpemidler gøre det lettere at indgå i arbejdsfællesskabet på lige fod med alle andre.

9 Arbejdstilsynet 1

10 Byggeriets Kvinderåd

Jeg var den første pige,
de havde på værkstedet.
Det første de spurgte om,
da jeg kom var, om jeg skulle
have mit eget omklædningsrum.

(Isabella, elev)

Misforstået lovgivning om bad, toilet og omklædning

I dialogen med pigerne blev det tydeligt, at reglerne for bad, toilet og omklædning ofte misforstås i branchen. Mange af de medvirkende fortæller, at praktikstederne giver udtryk for, at pigerne skal have eget bad, toilet og omklædningsrum, hvorfor de er nødt til at afvise pigernes ansøgninger af ressourcemæssige årsager. Dette kan dog imødekomes ved, at mænd og kvinder på arbejdspladsen bruger samme faciliteter, blot på forskellige tidspunkter. Ifølge Arbejdstilsynet er det ikke et krav, at piger har særskilt bad, toilet og omklædning, så længe der er fuld adskillelse af toiletterne fra gulv til loft, samt at bad og omklædning kan foregå ugeneret hvert køn for sig¹¹.

"Jeg ret sikker på, at nogle afviser mig fordi jeg er pige. Fordi så har jeg krav på egen omklædning eller toilet – en af delene. Det bliver man nogle gange valgt fra ved." (Majken, elev)

Fælles toilet-og omklædningsfaciliteter kan dog medføre nogle lavpraktiske udfordringer, som skoler og praktiksteder bør være opmærksomme på. Flere af pigerne oplever, at de toiletter ofte er ulækre og trænger til rengøring, ligesom der ofte mangler sanitetsposer. Skal pigerne føle sig velkomne og ligeværdige på skolerne og i praktikken,

er det derfor vigtigt at blandt anden rengøring og udstyr på toiletter er på plads. Det kan være grænseoverskridende at bede om en ekstra rengøring eller sanitetsposer på toilettet, af frygt for at fremstå besværlig eller sippet. Derfor er det vigtigt, at uddannelser og arbejdspladser aktivt arbejder for at sikre, at de fysiske rammer henvender sig til alle.

Omgangstone og grænseoverskridende adfærd

Mange håndværkerfag har ry for en direkte jargon og til tider hård tone¹². Det kan virke afskrækkende på elever, som ikke føler at de passer ind i denne omgangstone. For andre kan det netop være en af årsagerne til at vælge en håndværkeruddannelse.

Flere af pigerne i DCUMs undersøgelse, giver udtryk for, at de trives i et åbent miljø, hvor tingene siges direkte. Mange af dem fortæller, at der på andre uddannelser kan være meget 'pigefnidder', som kan være svært eller ubehageligt at navigere i.

¹¹ Arbejdstilsynet 2

¹² Byggeriets Kvinderåd; DEA 2

"Her er ikke sådan noget pige-fnidder, som der er andre steder. Det er sådan lidt: hvis der er noget, så får du det at vide. (...) Det er rart at folk kommer og siger, hvis der er noget, for så kan vi andre også komme og sige 'det der, det er ikke i orden' " (Isabella, elev)

Selvom nogle piger trives i et miljø med en direkte omgangstone, så kan det være en udfordring for andre. Pigerne fortæller, at de havde været nervøse for at starte i praktikken, hvor jargonen er anderledes end på skolerne. Alle oplever dog, at de bliver taget godt imod på arbejdspladsen, og at tonen ofte ikke er så hård, som de har frygtet.

"Jeg var også selv lidt bange for at starte – jeg troede det var en flok ulve jeg skulle slippes løs blandt. Men de er slet ikke så slemme, som nogen måske får der til at lyde. (...) Jeg synes piger skal tænke sig om en ekstra gang - 'Er drengene virkelig så slemme, som jeg går og tror?'" (Stefanie, elev)

Hovedparten af de piger, som har medvirket i undersøgelsen, fortæller, at de har oplevet grænseoverskridende adfærd på skolen, arbejdspladsen eller i praktikken. Den grænseoverskridende adfærd omfatter blandt andet, at mandlige kollegaer går for tæt på, sender uønskede beskeder, eller kommer med seksuelle tilbud. Pigerne fortæller, at skoler og praktiksteder tager disse oplevelser meget seriøst, men at det er ubehageligt, når det står på. Pigerne giver udtryk for, at de selv kan være i tvivl om, hvor grænserne går. De vil ikke virke sippede i en maskulin kultur, som de gerne vil være en del af på lige fod med andre. På baggrund af deres oplevelser, udtrykker flere af pigerne et ønske om at få nogle redskaber til, hvordan de skal sige fra overfor grænseoverskridende adfærd og tilnærmelser.

"Der er kæmpe forskel på, når jeg er her og når jeg er sammen med min familie. I familien kan jeg godt sige fra. Det er sværere her. Min far siger, at det er det samme, men jeg synes det er svært alligevel. Jo mere man kender dem i praktikken, jo nemmere er det måske at sige fra." (Isabella, elev)

"Jeg er dårlig til at sige fra. Jeg vælger bare at sige 'nå nå!'" (Isabella, elev)

"Det kan være svært, hvis man ikke tør sige fra, men jeg er også blevet bedre til det". I: Hvordan lærer man det? "Man øver sig. Når ens grænse bliver nået, så kommer man til det selv." (Mette, elev)

Igennem interviews var der generelt et fokus på, at pigerne selv skal lære at sige fra, når de oplever grænseoverskridende adfærd. Dette står dog i kontrast til forskning, som viser, at fællesskabet spiller en enorm vigtig rolle for at etablere en kultur, hvor der ikke foregår grænseoverskridende adfærd. Hertil er det vigtigt med et fællesskab, hvor der kan tales om det, der kan være svært¹³. Man kunne f.eks. etablere et sted, hvor man kan henvende sig, hvis man oplever grænseoverskridende adfærd. Vigtigst er det at signalere, at det ikke er pigerne selv, der er ansvarlige for at opbygge robusthed overfor grænseoverskridende adfærd.

¹³ Viden på tværs

Opsummering

- Det vigtigste for pigerne er, at kunne indgå i fællesskabet på uddannelsen og arbejdspladsen på lige fod med alle andre kollegaer. Pigerne ønsker ikke særlig opmærksomhed, eller andre forventninger til deres præstationer end til drengenes.
- Faglærer og mester spiller en vigtig rolle når pigerne skal føle sig som en del af fællesskabet på lige fod med de andre på skolen eller arbejdspladsen.
- Brugen af hjælpemidler har stor betydning for, at pigerne kan indgå på lige fod med mandlige kollegaer. Det er derfor vigtigt at skabe en kultur, hvor der er fokus på anvendelse af hjælpemidler.
- Misforståelse af lovgivning på området for toilet/bad og omklædning kan gøre det sværere for piger at finde praktikpladser.
- Pigerne lægger vægt på at kunne være sig selv på uddannelserne. Nogle har besluttet valgt uddannelsen, for at komme væk fra pigefnidder som ses på andre uddannelser.
- Nogle piger oplever at skulle vænne sig til jargonen og den mere direkte tone. De udtrykker et ønske om at lære at kunne sige fra eller svare igen, f.eks. gennem rollemodeller, som kan vise hvordan, man kan håndtere det.
- Pigerne efterspørger værktøjer til håndtering af grænseoverskridende adfærd. Fællesskabet er særlig vigtig i forhold til at gribe ind, sige fra og støtte eventuelt krænkede. Det er også vigtigt, at pigerne ved, hvor de kan henvende sig, hvis de oplever grænseoverskridende adfærd. Dette kræver, at pigerne føler sig set og hørt og bliver taget seriøst, hvis de henvender sig omkring et problem.

Anbefalinger til hvordan pigerne kan indgå på lige fod med drengene

Sørg for at værktøjer, hjælpemidler og toiletforhold er for alle

- Spørg eleverne til deres værktøjskendskab. Nogle elever har ikke et forudgående kendskab til de forskellige værktøjer faget anvender, og kan derfor have behov for ekstra sparring i starten.
- Faglærer og mester medvirker til at skabe en kultur og forventning til, at der naturligvis bruges hjælpemidler ved tunge løft. Dette hjælper både for drenge og piger, men bidrager særligt til, at pigerne kan indgå på arbejdspladsen på ligefod med andre.
- Styrk viden om lovgivning. Arbejdsmiljøloven foreskriver, at bad, toiletbesøg og omklædning skal kunne foregå ugeneret hvert køn for sig. Det betyder ikke, at pigerne skal have egne faciliteter, men at de skal have adgang til ugeneret at bruge de eksisterende.

Forebyg grænseoverskridende adfærd

- Sæt fokus på fællesskabets betydning, i forhold til at sætte grænser. F.eks. med kampagner, hvor plakater, flyers eller online posts tydeliggør, at skolen har en kultur hvor alle er forpligtede til at gribe ind hvis der foregår grænseoverskridende adfærd.
- Sørg for at der er en kontaktperson på uddannelsen og/eller arbejdspladsen, som pigerne kan henvende sig til, hvis de oplever grænseoverskridende adfærd.

Skab inkluderende elev- og arbejdsfællesskaber

- Skab muligheder for, at alle elever, kan være en del af fællesskabet. Hold individuelle samtaler med eleverne, hvor I har fokus på faglig og social trivsel. Tag evt. en fælles snak om forskelsbehandling, forventninger og særlige hensyn på holdet.
- Etabler buddy-ordninger på holdene eller elev-elev-læring på tværs af årgange, hvor ældre elever, der er længere i forløbet, guider og vejleder yngre elever.
- Sørg for at eleverne ikke altid grupperer sig med de samme personer ved hold- eller gruppeopgaver. F.eks. ved som lærer at tage styringen på gruppeinddelinger for at sikre, at alle elever føler sig som en del af elevfællesskabet og arbejder fokuseret med 'det gode samarbejde' mellem eleverne.

Sæt fokus på faglærerens relationelle rolle

- Rammesæt dagens forløb og undervisningsaktiviteterne for eleverne
- Vær bevidst om rollen som rollemodel, og vis vejen for eleverne, både i forhold til det faglige og sociale på uddannelsen.
- Sørg for at være synlig på værkstedet, f.eks. ved også selv at arbejde med et materiale/projekt og guide og inspirere eleverne i arbejdet. Inddrag eksempler fra egen praksis/erfaring.
- Giv noget af dig selv i relationen til eleverne – involver og engager dig i relationen med eleverne, og vær bevidst at skabe en uformel stemning og ligeværdig relation til eleverne. De skal opleve at blive set, hørt, respekteret og anerkendt for deres input. Tal også om de ting, der foregår udenfor undervisningen og vær nysgerrig på elevernes generelle hverdag og oplevede udfordringer.

Mere om STEM

Undersøgelsen er en del af projektet **STEM** – Vejen til erhvervskompetence og beskæftigelse, som er et landsdækkende projekt, der er støttet via Erhvervsstyrelsen med midler fra EU's socialfond.

STEM-projektet løber fra 2019 til 2021 og har fire hovedindsatsområder

Øget overgang fra grundskole til erhvervsuddannelserne med vægt på STEM-uddannelser

Styrkelse af undervisningens indhold, i særdeleshed opnåelse af STEM-kompetencer

Oprettelse af flere praktikpladser

Kompetenceløft for ufaglærte og faglærte inden for STEM-områderne

DCUM fungerer som tværgående partner på STEM, hvor Learnmark og Mercantec har peget på DCUM til at foretage undersøgelsen som ligger bag denne publikation. Hver skole har et strategisk fokus på at rekruttere og fastholde flere piger på mandedominerede fag.

STEM = Science, Technology, Engineering, Mathematics

Pigenetværksmøder

Praksiseksempel

Pigenetværksmøder kan bidrage til, at I som skole bliver klogere på, hvad det vil sige at være pige lokalt på jeres uddannelser. Det kan give viden som er vigtig i videreudviklingen af uddannelserne. Pigenetværk kan være relations dannende, både mellem piger på tværs af uddannelsen, men det kan også skabe en tættere relation til deltagende faglærere.

Pigenetværk kan fungere som et mødested, hvor I som skole får indblik I de problemstillinger, der måtte være omkring undervisnings- og arbejdsmiljøet for pigerne, men også et sted, hvor pigerne i et fortroligt rum kan fortælle om eventuelle oplevelser.

I forbindelse med STEM-projektet har Learnmark og Mercantec oprettet pigenetværksmøder. Netværkene er et forum, hvor piger kan mødes på tværs af fagene, og i fortrolighed tale om emner, som har betydning for deres trivsel på uddannelsen og arbejdspladsen.

Pigerne er generelt positive overfor tiltaget, og oplever et forum, hvor de kan tale om ting, de ikke normalt taler med drengene om på uddannelsen. De bruger møderne til at tale med hinanden og deltagende lærere om udfordringer på uddannelsen og klæder hinanden på til, hvordan man kan håndtere eventuelle udfordringer.

Pigenetværksmøderne er med til at skabe bedre relationer til andre piger på lignende uddannelser, som står i lignende situationer og måske oplever nogle af de samme udfordringer. Møderne er også med til at skabe en tættere relation til den deltagende faglærer. Pigerne oplever at kunne trække på denne relation i forskellige faglige og sociale sammenhænge. Det kan være relevant, hvis de skulle havne i en situation med eksempelvis grænseoverskridende adfærd, og hvor de kan have behov for at drøfte oplevelser med en kontaktperson på skolen.

Læreren spiller en vigtig rolle som tovholder for netværket, og hjælper til med at udpege emner, som kan være relevante at drøfte. Læreren har også en vigtig rolle med at inddrage passive piger, som har svært ved at 'komme på banen'.

Succes med netværket kræver at:

- netværket synliggøres for de piger, der er på uddannelserne eller i praktik, så de ved, at det eksisterer.
- formålet med netværkets møder klarlægges og afstemmes fra starten, så pigerne ikke går til møderne med forskellige forventninger.

"Pigenetværket kan bruges til at tale om ting, man synes er svært, f.eks. at drengene er lidt nærgående" (**Betina, elev**)

"Jeg siger ikke så meget. [På pigemøderne] finder man ud af at andre måske har det som en selv – f.eks. når drengene tror de skal hjælpe hele tiden. Det vidste jeg ikke, at de andre også oplevede" (...) Generelt er det rart at høre, at andre oplever det samme som en selv. Jeg synes det er fedt, at der er blevet taget initiativ til at sætte netværket i gang. Det betyder, at skolen har sat sig i vores sted og vil gøre noget, og jeg føler, at jeg kan gå til faglæreren, hvis der er noget" (**Mette, elev**)

"Jeg synes det er rart at komme ind til møderne og snakke om tingene. Det er rart at have et forum kun med piger, hvor man kan snakke om små udfordringer og ting, man oplever. Drengene kan ikke sætte sig ind i det. Jeg får snakket ud om de ting, jeg har brug for, og kan høre om andre, der har samme oplevelser. Det er rart at få bekræftet, at man ikke selv er helt gal på den." (**Majken, elev**)

Learnmark afholder pigenetværksmøder på hverdagsaftner kl. 18 ca. én gang hver anden måned. Bl.a. for at de elever, der er i praktik, kan deltage. Mødet starter med en sandwich/lidt fælles aftensmad, for derefter at tage emner op i plenum.

Mercantec kører netværket "Piger i Metal" i skoletiden. Det foregår som udgangspunkt en time hver onsdag over middag, hvor pigerne bliver fritaget for almindelig undervisning for at kunne deltage. Netværket har både fokus på at give pigerne faglige indspark, til det, de oplever som vanskeligt, men det er også et rum, hvor de kan tale om andre emner, f.eks. grænser i forhold til adfærd, at kunne sige fra, overhjælpomme drenge, praktiksøgning m.m.

Før et pigenetværks møde

- Udpeg en koordinator/faglærer som tovholder på netværket. Vedkommende står for at indkalde piger, booke lokaler og sørge for forplejning. Faglæreren spiller en vigtig rolle som facilitator for netværket og vil igennem netværket opbygge en tæt og fortrolig relation med pigerne.
- Udvælg hvem målgruppen for netværket er (alle piger, piger fra bestemte uddannelser, piger og drenge, grundforløbs elever, hovedforløbs elever?)
- Synliggør netværket for relevante elever både på skolen og praktikken, så de ved, at det eksisterer (f.eks. via sociale medier, plakater, på e-mail, sms).
- Overvej hvor ofte, og hvornår møderne skal placeres? (Vær her særlig opmærksom på tidspunktet, hvis det også er målrettet hovedforløbs elever)
- Udvælg temaer til møderne eller gå efter en åben dagsorden som tager udgangspunkt i pigernes oplevelser, bekymringer, gode råd m.m. Hav dog gerne planlagt ideer til temaer og spørgsmål, hvis pigerne ikke umiddelbart selv kommer med noget.
- Overvej at indlede med konkrete procesøvelser som fra starten kan skabe en tryk og afslappet stemning mellem deltagerne.
- Overvej om der skal oprettes et koordinerende online forum i forbindelse med netværket (f.eks. Facebook eller Aula)

Under møderne

- Tydeliggør, at mødet er fortroligt rum, hvor pigerne kan bringe det på banen, de har lyst til.
- Begynd med at afstemme forventninger i forhold til formålet med netværksmøderne, så pigerne ikke har alt for forskellige forventninger til, hvad de får ud af at deltage.
- Vær opmærksom på, at alle pigerne kommer på banen, og hold særligt øje med eventuelle passive piger, som ikke byder ind.
- Sørg for at pigerne føler sig trygge hele vejen igennem.

Efter møderne

- Følg op på eventuelle ønsker og ideer fra pigerne.
- Følg op på konkrete situationer eller problematikker som kan være kommet frem på mødet, og som kræver opfølgning, hjælp eller indgriben fra skolens side.
- Indkald til næste møde i god tid.

OBS!

Vi anbefaler, at netværksmøderne gøres frivillig for pigerne. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at nogle piger vil tænke netværket som overflødigt, særligt hvis de ikke selv oplever nogle udfordringer. Erfaringerne fra de eksisterende netværk er dog, at selv de piger, som ikke tænker, at netværket er relevant for dem at deltage i, alligevel oplever at få en tættere relation med læreren og de andre piger på tværs af uddannelsen, som de kan få gavn af på sigt.

Litteraturliste

- [Arbejdstilsynets vejledning 1](#)
- [Arbejdstilsynets vejledning 2](#)
- [Byggeriets Kvinderåd](#)
- [DEA 1, \(2018\), Unges valg af ungdomsuddannelse – et litteraturstudie](#)
- [DEA 2, \(2018\), Erhvervsuddannelserne – status, styring og reformer](#)
- EVA, (2019), *Køn og uddannelsesvalg i 9. klasse. Unges vej mod ungdomsuddannelse.*
- Nielsen, S. B. & Sørensen, Å. (2004): *Unges valg af uddannelse og job – udfordringer og veje til det kønsopdelte arbejdsmarked.* Center for Ligestillingsforskning, RUC
- Nielsen, M.L. & Katznelson, N. (2009): *Når fremtiden tegner sig – rapport om uddannelsesvalg og vejledning i et udkantsområde i Danmark.* CEFU
- Nielsen, M.L. (2010): *"Taberdrenge og vinderpiger?" i Ungdomsforskning: Unge, køn og uddannelse.* CEFU
- [Uddannelsesguiden](#)
- [Uddannelsesstatistik](#)
- [Uddannelses- & Forskningsministeriet](#)
- [Viden på tværs](#)

Udgivet af
DCUM Juni 2020

Tekst
Maria Hummelmoser
Mikkel Windfeld Pedersen

Redaktion
Christian Rudbeck

Ansvarshavende
Jannie Moon Lindskov

Foto
Mette Johnsen + Unsplash.com

Design
Vokseværk – vokseverk.dk

dansk
center for
undervisningsmiljø

viden til praksis

